

● SAHİBİ :

TÜRKİYE İSLÂM
ENSTİTÜLERİ TALEBE
FEDERASYONU ADINA
GENEL BAŞKAN

Cahid BALTACI

● YAZI İŞLERİ
MÜDÜRÜ

İsmail L. ÇAKAN

BU SAYIDA

ÜÇ AYLAR	İslâm MEDENİYETİ
İKİNCİ BEŞ YILLIK PLÂN VE DİN EĞİTİMİ	Ali ŞAFAK
CEMİYETLERİN TEKÂMÜL SIRRI (Şiir)	Ali Ulvi KURUCU
ÖLÜMDEN SONRAKI HA- YAT	Ebu'l Â'lâ el-MEVDÜDİ Terc. Hasan ÇELİKKAYA
İSLÂM'DA İŞÇİ - İŞVEREN MÜNASEBETLERİ	Osman ŞEKERCİ
NE GÜZEL (Şiir)	Muhsin İlyas SUBAŞI
EBU'L HASAN EL-HUSRÎ ...	Dr. A. Suphi FURAT
REGÂİB KANDİLİ (Şiir) ...	Lut KAN
İSLÂM MEMLEKETLERİN- DE EĞİTİM VE KÜLTÜR PROBLEMİ	Prof. M. Z. A. el-ANSARİ Terc.: İbrahim CANAN
İSLÂM'DA FERTLERİN HU- KUKU	Abdülkadir ÜDEH Terc.: Mahmud ÖZAKKAŞ
RUBÂİ	Dr. Cahid ÖNEY
ED-DEBÜSİ EBU ZEYD AB- DULLAH	Dr. Yusuf Ziya KAVAKÇI
GİZLİ ÂHENK (Şiir)	S. Arif EMRE
TÜRKLER NASIL MÜSLÜ- MAN OLDULAR?	Tahsin ÜNAL
OSMANLI MİMARLIĞI VE SANATLARIN BİRLEŞMESİ	Cevat ÜLGER
AYASOFYA'M (Şiir)	Nuri BAŞ
DİNSİZLİĞİN TAHRİBÂTI ...	Ali Rıza TEMEL
TANIŞALIM	M. Said ÇEKMEGİL
SUALLERE CEVAPLAR	Gazi MERT
ONLAR BÖYLEYDİ	Hilmi KURTULUŞ
RADYOLARIMIZ	Edip ÖZİŞİK
BÜYÜK BAYRAM	İsmail LÜTFİ
Prof. MUSTAFA EL-ZERKÂ İLE BİR MÜLÂKAT	Mustafa BİLGE Mahmud ÖZAKKAŞ

İDAREHANE

Türkiye İslâm Enstitüleri Talebe Federasyonu Genel Merkezi
Nuruosmaniye Caddesi No: 82/2
Tel. : 22 46 02

CAĞALOĞLU — İSTANBUL

Haberleşme ve Havale Adresi :
İSLÂM MEDENİYETİ, P.K. : 1315

SİRKECİ

TEMSİLCİLERİMİZ

Ankara: T.İ.H.O.M.C.F. Genel Başkanı: Mehmet KARAMAN
Kayseri: T.İ.E.T.F. İkinci Başkanı: İmdat N. NURSAÇAN
Konya : T.İ.E.T.F. Mah. İcr. Kom. Başk. : Ahmet FİDAN
İzmir : T.İ.E.T.F. Mah. İcr. Kom. Başk. : Orhan ÇETİN

TEKNİK KADRO

Dış Münasebetler : Mahmut ÖZTÜRK
Sekreter : Ressam :
Erdoğan ATAK Gürbüz AZAK
Dizgi ve Baskı : F A T İ H M A T B A A S I — İSTANBUL
Yıl : 2 — Sayı : 14
Basıldığı tarih : 15 Eylül 1968

ABONE

İLÂN TARİFESİ

Yıllık : 12 sayı, 30 TL. Dış Kap.: 2 renk 2.500 TL.
Tek renk: 2.000 TL.
Altı Aylık : 6 sayı, 15 TL. İç Kapak: 2 renk 1.500 TL.
Öğrencilere % 20 tenzilât yapılır. Tek renk: 1.000 TL.
Yabancı memleketlere iki katı. Renkli ilân sahifesi :
Tamamı : 1.200 TL.
1/2 : 750 TL.
1/4 : 400 TL.
1/8 : 250 TL.

Bir sayısı: 250 Kuruş.

Mecmuamızdaki yazılar me'haz gösterilmeden alınmaz.
Gönderilen yazılar basılsın basılmasın iade edilmez.

San'at

OSMANLI MİMARLIĞI VE SAN'ATLARIN BİRLEŞMESİ

Cevat ÜLGER
(Mimar - Mühendis)

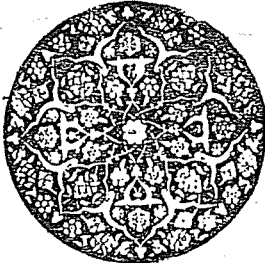

Sanatlarında birçok hareket noktaları olmakla beraber asıl çıkışın ve hâkimiyetin estetikte olduğu besbellidir. Ve acaba sanatların, güzelliğin, estetiğin özü şiir midir? Resim, renk ve biçimlerin, heykel, madde ile biçimin, mimari mekânların şiiri ve hatta şiir, kelimelerin, şiiri mi? Bu mevzuu ne söylesek hangi kabulü yapsak açıktır. Her halde yukarıda verdiğimiz cümle hakikate çok yakındır. Sanat, muhtelif malzeme ile, renk, biçim, mekân, ses ile yapılan şiiirdir, şeklinde kabul edilebilir.

Elimizde şu an bir kitap var, SYNTHİSE DES ARTS, Paul Damas tarafından hazırlanmış. Sanatların birleşmesi tercümesiyle kabul edilebilecek kitabın içinde, güzel bir baskı ile oldukça zengin malzeme var. Birçok mimar, ressam ve heykeltıraş eserlerinin fotoğrafları basılmış. Arada sanatkarların sözleri, yine oldukça geniş sayfalar halinde sanatların birleşmesine ait mülâhazalar var. Bütün yazılar İngilizce, Fransızca, Almanca... Adından da anlaşılacağı gibi kitap sanatların birleşmesine taraftar. Fikri alınan sanatkarlar da tabii bu fikrin insanları. Fikrin özünü de şöyle kabul edebiliriz: Sanatlar içiçe olmalıdır. Bir mekân sanatı olan mimaride duvarlar boş birer satih olarak kalmamalı, onlar, ressam ve heykelticiler için birer malzeme olmalıdır. Mimar, ressam ve heykeltıraş mutlaka beraber çalışmalıdır. Bu şekilde resim bir fantezi, heykel bir fantezi olmaktan çıkıp mimari ile birleşerek hayati bir fonksiyon içinde bulunacaklardır.

Fikif yeni değil, hele Avrupa için oldukça eski, ta Yunanlılardan beri bu birleştirme yapılmıştır. Meşhur Karyatitler, mâbetlerin frontanlarındaki heykeller, orta çağı dolduran, roman ve gotik yapıların duvarlarını dolduran heykel ve Freskler: Durum, Rönesans barok sanat devrelerinde de devam eder. Fakat 19. Asır sonlarında mimarlık bir bakıma, mimarlardan bir kısmının tâbiriyle, ressam ve heykeltıraşların tasallutundan kurtulma çabasına girdi. Mimarlar daha saf, sadece mimarî unsurlarla çalışmaya başladılar.

20. Asrın başlarından biraz sonra yine birleşme - synthise fikri ön plâna geçmeye başladı. Yalnız eskiye nazaran küçük fa-

kat güzel bir fark vardı; Resim ve heykeller artık tabiatın dış biçimlerine karşı hürriyetlerini ilân etmişlerdi. Mimaride de, beton ve çelik, epey mühim değişmeler meydana getirmişti. Binalara sadeleşmiş, açılan düz ve büyük satırlar, ressam ve heykeltraşlar için geniş tatbikat sahaları olmaya başlamıştı. Tarihi sentez hareketi yine başladı. Mimarî projeler hazırlanırken, ressam ve heykeltraşlar için münasip yerler bırakılıyordu. Tabii mimarlar, rahat ve sade bir geometrik biçimler kompozisyonuna giderken, ressam ve heykeltraşlar da kübik ve geometrik anlayış içinde, mimarlarla açık, beraberlik gösteriyorlardı.

Bütün bunların içinde asıl güzel olan hareket çağımızın meşhur mimarı CORBİSİER ile başladı. O, mimarî projelerini hazırladığı, yapıların resim, rolyef ve heykellerini de kendi yapıyordu. Durumun daha önceki sentez hareketlerine nazaran ne kadar ileri olduğu apaçıktı. Ne kadar aynı kafada olurlarsa olsunlar ortada üç şahsiyet oluyordu: Ressam, Heykeltci, Mimar.

CORBİSİER ile karşımızda bir şahsiyet var. Ama ressam, heykeltraş, mimardan bir tek şahsiyet. Tabii böylece de binalardaki sentezler, çok daha rahat ve ritimli oluyordu. Bina aynı zamanda resim ve Heykel olurken, resim, mimarî ve heykel, heykelde resim ve mimarî durumunda idi. Böylece biçimin, rengin ve malzemenin şiiri durumunda olan bu sanatlar tam bir bütün olma durumuna giriyordu.

Fikrin, tatbikatları üstünde oldukça zengin malzeme var. Yukarıda bahsini ettiğimiz kitap içinde, hele Ankara, İstanbul gibi yeni binalarla dolmakta olan şehirlerde, alabildiğine misaller var. Fakat, maalesef gerek ressam, heykeltraş, mimar üçlü birleşmesiyle, gerekse bütün bu sistemlerin tek şahsiyette toplanmasıyla verilen tatbikatlar içinde, rahatça güzel olarak kabul edilebilecek eserler yok. Kitabımızdaki CORBİSİER'nin yaptığı tatbikatlarda, her halde şaheserler olarak kabul edilemezler.

Bunun gibi yakın misaller olarak Ankara'nın, Kızılayında, gökdelendeki meşhur heykel pano, İstanbulda manüfaturacılar çarşısındaki birçok resim ve rolyef panolar ve daha yüzlermesi, muvaffak olmuş, güzel, heyecan verici sentezler olarak kabul edilemezler.

Sanatların birleşmesi fikri içinde, daha henüz, rahatça güzel olduğunu kabul edebileceğimiz eserlerin çıkmadığı açıktır. Fikrin hareket noktasındaki güzelliğe rağmen, tatbikatlardaki geliş-güzellik insanın dikkatini çekiyor. Tabii biz bunun detaylarına uzun bir şekilde girecek değiliz.

Avrupa sanat âlemindeki, sanatların birleşmesi Synthèse des arts hâdisesine şöylece bir göz attıktan sonra, fikrin Osmanlı sanatı içindeki durumuna geçelim. Avrupanın bu mevzu-

daki asırlarca süren bocalaması halen mükemmel bir neticeye varamamış olması karşısında Osmanlıların durumu nedir?

Ösmanlılar ve daha önceki devirlerde yapılan eserler göz önüne alındığı zaman, bizde tabiatın uzuvlarımızla alınveren bir dış olduğu fikri, esastan yoktu. Onun için de çok açık, çok fazla olarak tabiatın aynen yapılmasına hiçbir sanat kolunda gidilememiştir. Orada sanat, tabiatın aslı içinde, güzelliklerle Allahın rızasına varmaktı. Bunun için de bilhassa resim, heykel, mimarî gibi, maddî biçimler içindeki sanatlar, daha doğuşlarından, bir olarak, ayrılmaz. Bir bütün olarak, var olmuşlardır. Hatta sadece bu dış biçime dayanan sanatlar değil, şiir ve müzik de sanatların ruhu, iç yapısı olmuştur.

Avrupanın ancak bugün anlar gibi olduğu şöyle böyle tatbikatlar verdiği abstrakt anlayış, osmanlılar tarafından çoktan geçilmiş, tabiat dışı diye kabul edilen bu sisteme göre ortaya konan ilkel eserlere karşı, Osmanlılar bilhassa 15-16-17. Asırlarda tam tersine tabiatın aslından hareketle, dev şaheserleri meydana getirmişlerdir.

Gegen sene içinde, İlahiyat Fakültesinde otururken, Halûk Karamağralı Beyle tanıştılar. Bilmiyorum nasıl oldu, mevzu döndü doladı Sinana geldi. Halûk Bey, Sinanın, sadece mimar değil aynı zamanda mühendis ve şehirci olduğunu söylediler. Ben itiraz ettim. Tabii Sinanın mimar değil, aynı zamanda mühendis ve şehirci oluğu o kadar bilinen bir şeydi ki Halûk Bey şaşırıyorlardı. Ben, Sinanın, mimar, mühendis, şehirci değil, şair musikîşinas, ressam, heykeltraş, dekoratör, hattat, mühendis, şehirci ve mimar olduğunu söyledim. O zaman güldüler... Evet o devirde sanatlar ayrılmazdı, müziyen olmayan bir insanın mimar olması imkânsızdı, bugün de imkânsızdır ve Osmanlı mimarları bir bütün olarak (sade Sinan değil) sanatkârdırlar.

İşte Süleymaniye... Yanına yaklaşalım. Ve işte minareler, bunlar acaba resim değil midir? Heykel değil midir? Yaklaşalım. İşte kapı bu mukarnaslar, heykel, resim, müzik şiir değil mi? Ve işte kitâbe bu kadar müzikle dolu, şiirle dolu resim ve rolyef tasavvur edilebilir mi? Kaynaşan zenginliklere gözlerimizi ve kulaklarımızı kapatarak geçelim, içeri girelim. İşte bir mekân, mimarî mi, resim mi, müzik mi, heykel mi, şiir mi, evet hepsi pilpayeler arasındaki kemerlerden, mekânın derinliklerine girebilir, nisbet denen şeyin şiirini yaşayabilirsiniz. İşte sanatların birleşmesi, Synthèse des arts.

Resimde, müziğin; mimarlıkta, şiirin; heykelde, mimarlığın bütün şiir gücüyle yaşaması. Osmanlı sanatlarında bunu akın ve hayallerin çok üstünde olarak görüyoruz. Bu nasıl yapılabilmişti, acaba İslâmın o engin vecdinin, o

derin heyecanının yaşanmasıyla mi? Biz devrin dışında olduğumuz için vaziyeti idrak edemiyor, şaşkınlıktan, halden hale geliyoruz.

Osmanlılar tabiat etüdlerini de yapmışlardı. Topkapı Sarayı müzesini dolduran albümler bunu vesikalamaktadır. Hâlen birçok resimleri nesredilmiş bulunan Fatih albümünde at, köpek, bitki, insan olarak yüzlerce tabiat etüdü vardır.

Fakat hiçbir zaman olduğu gibi kullanılmamış belki bazı noktalarda istifade edilmiş etüdlere. Yaprak, kamyş, çiçek olarak şaşırtıcı naturalist eserler yaparken duvar ve çini panolarda, kalem işlerinde oymalarda geometrik arabesk motiflerle abstre rumiler, tabiata biraz daha yakınca hatalarla şaşırtıcı güzellikler elde etmişlerdir. Tahta kapı ve pencere kanat-

larındaki arabesk geçmeler içindeki rumiler ne kadar övülse az olacaktır.

Netice söyle olabilir: Avrupada sanatların birleşmesi bugün oldukça rasyonel bir yola girmiş ve ilerlerken hâlen sanatlar birbirinin içinde bir yama olmak sun'iliğinden kurtulamamıştır.

Osmanlı 15-16-17. Asır devri ise bugün Avrupanın faraziyesini bile kurup hayallemeyemediği muazzam bir sentez yapmış. Erişilmez âbidelerini, hakikatlerin ve estetiğin mermer biçimleri olarak ortaya koymuşlardır. Her şiiirden mimari fıskırırken her mimarlık âbidesinden şiiir ve bütün sanatlar taşmaktadır. Her halde sanatların birleşmesi ancak böyle olabilir.

Ayasofya'm

Dargın bakıyorsun bize her ân Ayasofya'm.
Canlar yakıyorsun, nice bin cân Ayasofya'm.

Türk'ün yüce kalbinde emeller gülüsün sen.
İslâm'a büyük şan ve şeref sembolüsün sen.

Fâtih seni, feth'inde o gün bekçi bıraktı.
Zindanda kalan kalplere hak nûr'unu yaktı.

İsmin anılırken yakıyorsun bizi içten.
Sesler geliyor Topkapı'dan, dertli Haliç'ten.

Sırlar veriyor SÜR, bize, binlerce şehitten,
Allah diyerek saldıran imanlı yiğitten.

Tekbîr ve düâlarla hücumlar ne asıldı,
Küfr'ün koca İslâm'a üren savt'ı kesildi.

Ok, taş ve kılıç, sönmez ateş onlara vızdı.
Hendek, kale, top, gülle, büyük azmine hızı.

Şehrinde, O Peygamberimin rûh'u dolıştı.
Asker, yüce himmet ile güç sûrları aştı.

Rûh'unda çöreklenmiş olan sahte emelden,
Hiç kalmadı bir şey, yıkılıp gitti temelden.

Mutlak, gece, gündüz gözü sendeydi erâtn.
Şükran dolu secdeyle mühürlendi berâtn...

Târih, yeniden canlanıyor gözlerimizde.
Durgun, acı dehşet okunur yüzlerimizde!

Baht'm, yeniden çağ açılan demleri gördü.
Ömrün, ne tecelli dolu nûr demleri sürdü...

Âvizenin altında gönüller yıkanırdu.
İnsan, Ulu, Feyyâz olan Allah'ı tanırdu.

Gündüz, ışık almıştı o aydın gecelerden.
Hak; bâtal'ı, çözmüştü bütün bilmecelelerden.

Bizler ki, bu âlemlere hasrette idik dün,
Yaklaşmadayız zirveye artık, doğacak gün!.

Gaflet ile ölmüş gibi hisler bugün ammâ,
Ergeç, bitecektir bu dolambaçlı muammâ...

Çok kalmadı artık, yine mes'ut olacaksın.
Yıllar boyu sürmüş tasadan kurtulacaksın.

Mevlâ, yine lûtfuyla tecelli edecektir.
Vicdanlara çökmüş koyu zulmet gidecektir.

Lâyık bir inanmış bize Fâtih olacaktır.
Rûh'un; Ayasofyam, yeniden kurtulacaktır!.

Düşünen Gençlik

Ali Rıza Temel
(İzmir Yük. İslâm Ens. Öğrencisi)

DİNSİZLİĞİN TAHRİBÂTI

irçokları tarafından çeşitli hâdiselerde en ufak bir te-sir payının dahi bulunduğu kabul edilmeyen din mef-humu bugün hayatın tamamen dışına atılmış, varlığı; sadece insanlar üzerinde lüzumsuz bir baskı vasıtası olarak tanınmaya başlanmıştır.

İnsanlık var olalıdan beri fert ve cemiyet mûna-sebetlerini en güzel şekilde tanzim eden, insanlığa iki cepheli olarak muvazeneli bir hayat tarzı çizen, hukuk, ahlâk, bilgi, örf ve âdetlerin kaynağı olan din, maddecilerin iddia ettikleri gibi bugün gerçek-ten hedefini tüketmiş ve müzeli bir eşya gibi tarihin vitrinlerin-de teşhire terk edilecek duruma düşmüş müdür?

(August Comte)'un ileri sürdüğü gibi bugün insanlık teo-loji, metafizik basamaklarını geride bırakıp pozitif sahaya adını mı atmış bulunmaktadır? Kötülüklerin izalesi için Allah kor-kusuna, ümitsizlikten kurtulmak için ölümsüzlük duygusuna, bu-nalan ruhu imanla yıkama lüzumuna artık ihtiyaç yok mudur? Tek kelimeyle bundan sonra beşeriyet dinsiz yaşayabilecek midir? Burnunun ucundan ötesini göremiyen Materyalistler bu sorulara «evet» demekten sonsuz bir küfür hazzı duyacaklardır ama bu düşünce ve inkârları hiçbir zaman basit kuruntulardan öteye ge-çemeyecektir. Onlar, üstad kabul ettikleri (Comte)'un hayatının sonlarına doğru dindar olma ihtiyacını duymuş olduğunu ve top-yekûn insanlığın bu ihtiyaçtan uzak kalamayacağını, hatta kendi-lerinin bile bu ihtiyacın içinde çırpınıp da tapmak için kendileri kadar küçük (lider, kadın, para, makam) gibi tanrılar meydana çıkardıklarını unutmuyorlar galiba.

Bir şeyi inkâr etmek yahutta hakkını görmezlikten gelmek onu ortadan kaldırmak demek olmadığına göre; burunları halkalı, madde esirleri mânânın hakkını ketmede dursunlar ve Al-lah karşısında deve kuşu misâli başlarını küfürlerinin zift küpü-ne sokadursunlar. Perdeledikleri o aziz gerçek bir gün olanca dehşetiyle ortaya çıkacak ve ruhları karartmış oldukları cemiyet semasını aydınlatacak tek güneşin yine din olduğu hakikati ken-disini bütün kafalara kabul ettirecektir.

